

W

**WORKING
PAPERS**

361

**Els pressupostos participatius en l'àmbit
municipal a Catalunya
Anàlisi de 89 experiències impulsades al 2017**

**DANIEL TARRAGÓ
GERARD QUIÑONES**

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Els pressupostos participatius en l'àmbit municipal a Catalunya **Anàlisi de 89 experiències impulsades al 2017**

DANIEL TARRAGÓ

GERARD QUIÑONES

NEÒPOLIS

WP núm. 361

Institut de Ciències Polítiques i Socials

Barcelona, 2019

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

“Working Papers” és una de les col·leccions que edita l'ICPS, amb un informe previ del corresponent comitè de lectura, especialitzada en la publicació –en la llengua original de l'autor– de treballs en elaboració d'investigacions socials, amb l'objectiu de facilitar-ne la discussió científica.

La seva inclusió en aquesta col·lecció no en limita la posterior publicació per l'autor, el qual manté en tot moment la integritat dels seus drets.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís de l'autor.

Les idees i opinions contingudes en aquest document són responsabilitat de l'autor, sense que reflecteixin, necessàriament, el pensament del consorci Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Diputació
Barcelona

Edició: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>

© Daniel Tarragó y Gerard Quiñones

ISSN: 1133-8962

DL: B-10186-2012

RESUM

Només a Catalunya s'identifiquen, a dia d'avui, més d'un centenar de municipis que han apostat per promoure processos de pressupostos participatius. Som davant d'un instrument que aconsegueix generar intel·ligència col·lectiva i millorar les polítiques públiques?, o d'una nova forma de clientelisme institucionalitzat?

Per aclarir si aquestes experiències són simplement corriols efímers, o noves eines que han arribat per quedar-se i per canviar i millorar la forma de fer política és important disposar d'anàlisis exhaustives que aportin elements de reflexió i valor afegit per observar, des d'una perspectiva general, què han fet i com, els ajuntaments que recentment han promogut aquest tipus de processos.

CONTEXTUALITZACIÓ

Si algú es dedicués a fer un repàs dels programes electorals de les darreres eleccions municipals toparia, en molts casos, amb una proposta innovadora i poc habitual en campanyes anteriors: a promesa d'implementar un sistema de pressupostos participatius. Ja fa uns anys que aquest tipus d'experiències participatives vinculades a les finances municipals s'estan duent a terme a alguns pobles i ciutats del nostre país, però fins fa ben poc, el nombre de municipis que hi apostaven era molt reduït. Els efectes de la crisi social i política dels darrers anys han provocat, entre d'altres, que el món local entengui la participació ciutadana com una de les fórmules que poden servir per donar resposta a la desafecció. En aquesta línia s'han començat a estendre instruments participatius que, a priori, tenen per objectiu aprofitar la proximitat local per millorar una democràcia desacreditada i qüestionada plantejant mecanismes que redueixin la distància entre governants i governats.

Amb tot, l'escalada de la participació ciutadana a les agendes polítiques locals es pot considerar a hores d'ara un fet. I en aquest context, els pressupostos participatius semblen haver-se erigit en l'instrument estrella, el més vistós, el més atractiu.

En tot cas, queda clar que els governs locals han iniciat un camí que, en síntesi, pretén complementar la democràcia de sempre (la representativa) amb instruments de democràcia deliberativa (aquella que es basa en el diàleg entre polítics, tècnics i ciutadans com a eina de resolució de problemes i conflictes públics altament complexos), i de democràcia directa (consultes). I en aquest sentit, els pressupostos participatius permeten combinar aquestes dues dimensions de la democràcia en un sol instrument.

INTRODUCCIÓ

Aquest *Working Paper* presenta els principals resultats de la desena edició del Neobaròmetre de Neòpolis, publicat al febrer de 2019, on s'analitzen amb detall 89 experiències de pressupostos participatius desenvolupades durant l'any 2017 a municipis catalans.

L'interès que va generar el IXè Neobaròmetre, que analitzava 16 experiències catalanes desenvolupades durant l'any 2016, justificava aquest nou estudi sobre un fenomen que en els darrers anys ha crescut exponencialment a Catalunya. La participació ciutadana en general, i els pressupostos participatius en particular, estan passant de ser una promesa electoral a una realitat manifesta a molts municipis.

Aquesta consolidació fa aflorar unes quantes qüestions: som davant una moda passatgera o d'una necessitat ineludible? Som davant d'un instrument que aconsegueix generar intel·ligència col·lectiva i millorar les polítiques públiques, o d'una nova forma de clientelisme institucionalitzat?

La realitat ens mostra que cada cop són més els ens locals que decideixen emprendre aquest camí. I entenem que per aclarir si són simplement corriols efímers o si, són rutes que han arribat per quedar-se i per canviar i millorar la forma de fer política, és important disposar d'anàlisis exhaustives que aportin elements de reflexió i valor afegit per observar, des d'una perspectiva general, què han fet i com, els ajuntaments que recentment han promogut processos de pressupostos participatius.

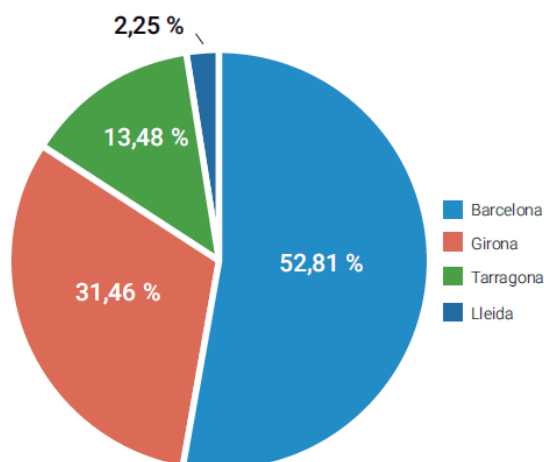
SOBRE ELS PROMOTORS: COM SÓN ELS QUI O FAN?

Barcelona i Girona segueixen liderant

Pel que fa la distribució territorial d'aquests processos segons demarcacions, la proporció de pressupostos participatius a municipis de comarques gironines i barcelonines supera amb escreix la de municipis tarragonins i, molt especialment, la de viles i ciutats lleidatanes, una tendència ja identificada l'any 2016. Mentre que un 18% dels municipis barcelonins i un 14% dels gironins han dut a terme alguna experiència de pressupostos participatius, les dades d'ajuntaments tarragonins (6,5%) i lleidatans (2,7%) estan molt per sota.

Aquesta dinàmica no és nova, i torna a posar sobre la taula la necessitat que administracions de caràcter supramunicipal promoguin estratègies de reequilibri territorial. Per exemple, es podria equilibrar la balança a través d'ajuts o subvencions, o mitjançant accions formatives i/o de sensibilització que capacitin i motivin als ens locals, mostrant-los-hi la importància i els beneficis de la participació al món local en tant que instrument clau per a apoderar a la ciutadania i millorar la qualitat de les democràcies locals.

Gràfic 1: Demarcació a la qual pertanyen els municipis analitzats.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Taula de resultats 1: Distribució territorial dels processos de pressupostos participatius identificats comparat amb la proporció real existent de municipis a cada demarcació.

Demarcacions	% de municipis catalans que han culminat un procés de pressupostos participatius durant l'any 2017	% de municipis de cada demarcació respecte del total de municipis de Catalunya
Barcelona	52,8%	34,9%
Girona	31,5%	22,2%
Tarragona	13,5%	24,4%
Lleida	2,2%	19,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre i de la web de la Direcció General d'Administració Local (municat.cat)

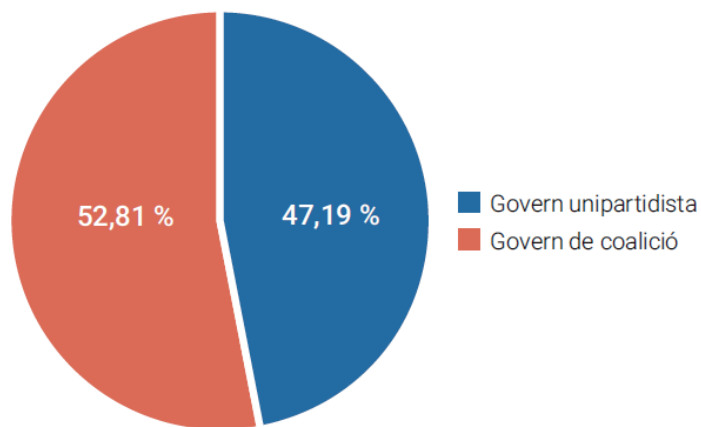

Tots ho fan, però alguns més que d'altres

La mirada a les característiques polítiques dels governs que implementen mecanismes de participació vinculats a les finances municipals posen de manifest que aquesta eina participativa traspasa fronteres ideològiques. Una transversalitat que cal celebrar ja que demostra la penetració dels pressupostos participatius al món local, més enllà de la tipologia dels governs i del color polític de qui ostenta l'alcaldia o l'àrea encarregada de liderar-los. En tot cas, però, s'identifiquen alguns matisos i particularitats a destacar.

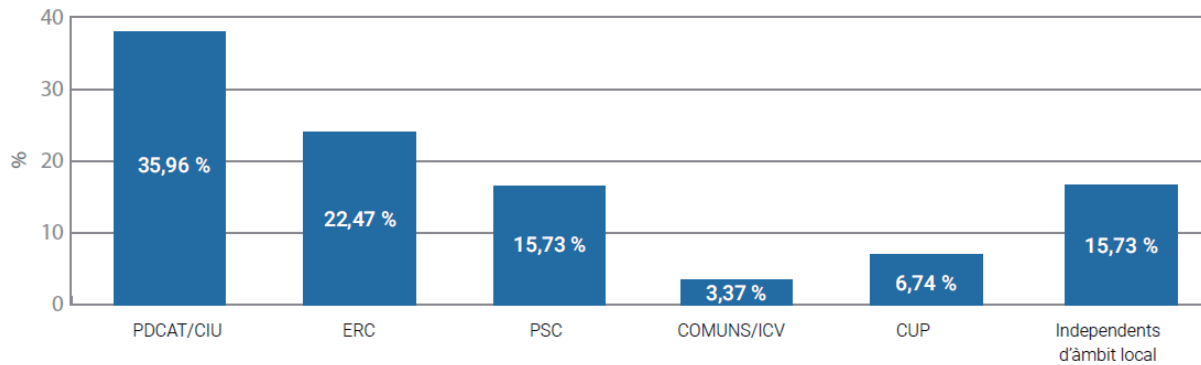
D'una banda, queda clar que l'aposta pels pressupostos participatius existeix tant en governs monocolors (47% dels casos estudiats) com en coalicions (53%).

Gràfic 2: Tipus de govern que existeix als municipis analitzats.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

D'altra banda, pel que fa al color polític de les alcaldies dels governs promotores, les dades indiquen que aproximadament un 8% dels pobles i ciutats catalanes actualment liderades pel PDCAT o ERC van culminar un procés de pressupostos participatius durant l'any 2017. En el cas del PSC o els Comuns/ICV el percentatge és aproximadament del 12,5%. Pel que fa als partits independents d'àmbit local la proporció puja fins al 15%. I en el cas de les CUP fins i tot supera el 40%.

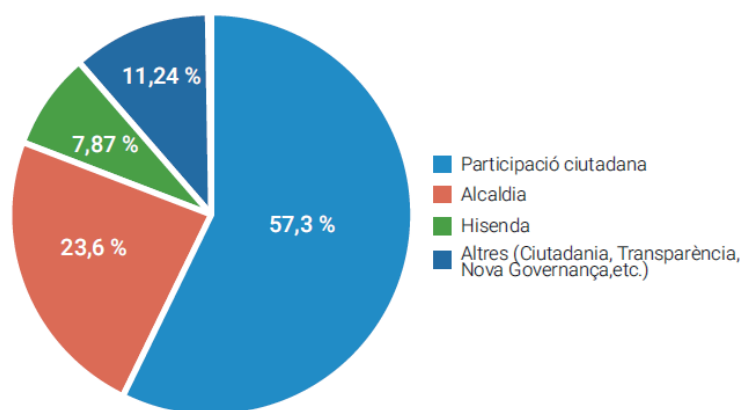
Gràfic 3: Partit polític que ostenta l'alcaldia en els municipis analitzats.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Amb tot, es posa de manifest certa unanimitat a l'hora de promoure aquest tipus de processos en relació a la posició que ocupen els partits en els eixos dreta-esquerra i independentista-espanyolista, però, alhora queda clar que certs partits (i de forma molt especial, la CUP) fan una aposta més decidida que d'altres a l'hora de promoure'ls.

Les figures tècniques no són un requisit, però potser sí una necessitat

Més enllà del tipus de govern i del color polític dels promotors també és interessant disposar d'informació sobre qui acaba liderant aquests processos. Doncs bé, en la majoria dels casos estudiats (57,3%) la regidoria encarregada de liderar-los és la de participació ciutadana, i en gairebé el 25% l'àrea d'alcaldia.

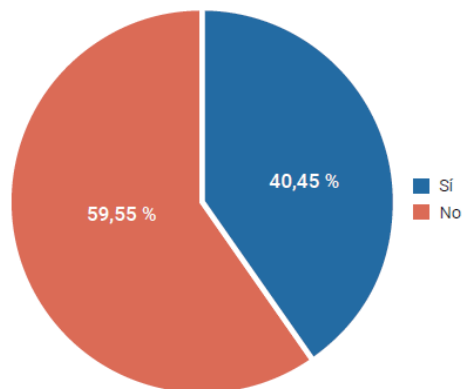
Gràfic 4: Àrea responsable de liderar el procés.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Que més de la meitat dels processos es condueixin des d'àrees específiques és una mostra de la consolidació de la participació ciutadana en general al món local, però no ha de treure

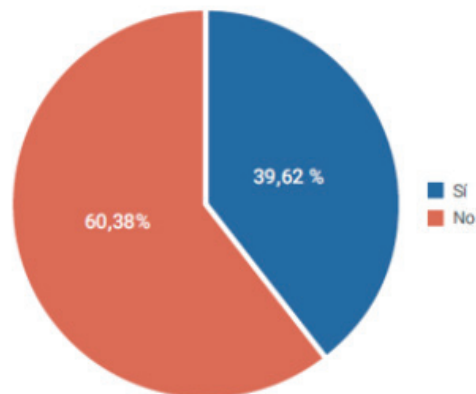
importància a la quarta part de municipis analitzats que posen en mans d'alcaldia els pressupostos participatius. Les àrees d'alcaldia són el negociat que concentra més poder, i el més transversal, cosa que diu molt de la importància que està adquirint aquesta eina participativa a nivell polític (tot i que cal matisar que això succeeix sobretot als municipis més petits, segurament per absència d'una regidoria pròpia de participació ciutadana).

Gràfic 5: Tenen tècnic de participació ciutadana.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Gràfic 6: Han contractat alguna empresa o entitat externa que els hagi assessorat i/o dinamitzat participativament el procés.

* Els resultats d'aquest indicador només fan referència als municipis que no tenen tècnic/a de participació ciutadana

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

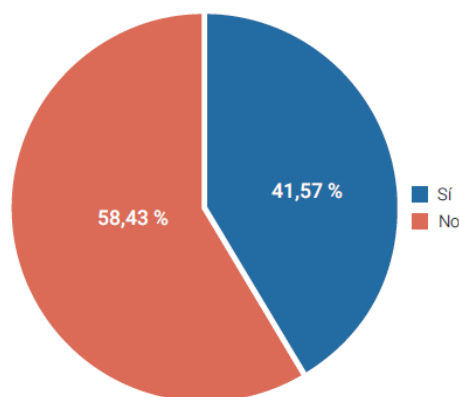
Però, com sabem, el lideratge polític no ho és tot ja que la dinamització de processos participatius requereix, ineludiblement, d'un treball tècnic que permeti executar-los. En aquest sentit cal posar de manifest que en el 36% dels casos estudiats no es disposa de cap figura tècnica interna de participació ciutadana, ni tampoc es contracta a cap empresa o professional extern expert en la matèria. Aquest és un percentatge significatiu que entenem que hauria de tendir a reduir-se, fonamentalment per garantir la rigorositat, utilitat, eficàcia i eficiència dels mateixos. Ras i curt, oi que no ens imaginem un projecte urbanístic sense la implicació d'un arquitecte tècnic? Doncs amb la participació hauria de passar el mateix, no és aconsellable dur a terme un procés de pressupostos participatius sense cap "arquitecte social" amb coneixements i cert bagatge en la matèria. Què millor que una dada de l'estudi per il·lustrar-ho: un 55,9% dels ajuntaments estudiats que disposen d'una figura tècnica en matèria de participació contemplan espais participatius per generar propostes de forma deliberativa, una dada que disminueix fins al 31,3% quan aquest recurs tècnic no existeix.

SOBRE ELS PROCESSOS: COM SÓN ELS PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS?

Alerta, que cada cop són més i anem massa ràpid en executar-los

La comparativa de resultats entre el IXè i el Xè Neobaròmetre ens mostra una tendència de creixement d'experiències de pressupostos participatius a Catalunya més que significativa. En el període 2016-2017 la taxa de creixement d'aquests processos ha estat del 71%, superant la registrada durant el període anterior (2015-2016) la qual es va situar al voltant del 60%. De fet, el percentatge de municipis catalans que feien processos de pressupostos participatius just a l'inici de la legislatura 2015-2019 era només del 3,2%, mentre que a finals de mandat se situa al voltant del 12%.

Gràfic 7: És la primera vegada que du a terme un procés de pressupostos participatius?.

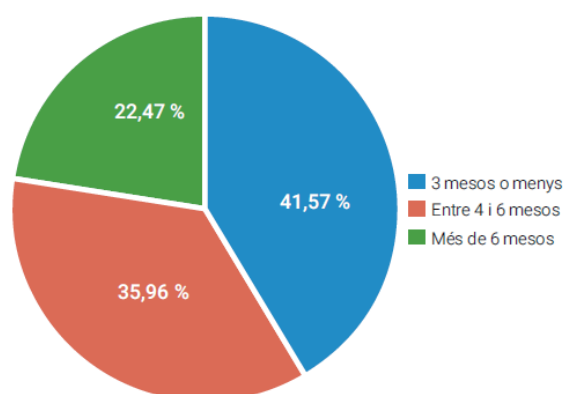

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Òbviament, que el nombre d'ajuntaments que promouen un procés de pressupostos participatius estigui creixent és una molt bona notícia, però entenem que ens ha de posar en alerta ja que no sempre la quantitat és sinònim de qualitat.

Per exemple, les dades ens indiquen que la mitjana pel que fa a la durada dels processos analitzats és de 4 mesos i mig (per bé que en el 41,5% del casos el procés es du a terme en un màxim de 3 mesos).

Gràfic 8: Durada del procés.

* Sense comptar la fase d'execució de les propostes

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

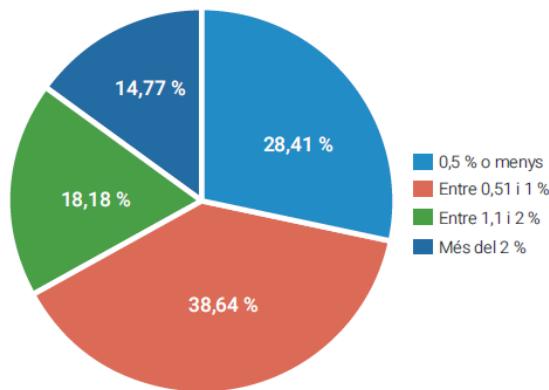
Aquest fet demostra que l'increment d'experiències pot estar consolidant dinàmiques de partida poc adients, com l'existència d'una certa obsessió per la rapidesa que, al nostre entendre, acaba esdevenint poc prudent. Podríem dir, si se'ns permet la llicència, que l'estupidesa de la immediatesa li està guanyant la partida a la generació d'intel·ligència col·lectiva. No generarem gaire saviesa mentre la lentitud i la pausa que es necessita per crear-la continuïn sent valors, actituds o maneres de fer que no només estan mal vistes, sinó que molts consideren impròpies d'una administració pública moderna del segle XXI.

Si els pressupostos participatius han vingut per quedar-se, evitem les engrunes

Només el 3,4% dels municipis analitzats tenen clar que no repetiran l'experiència, o si més no, encara no ho han acabat de decidir. Aquest fet, juntament amb les elevades taxes de creixement registrades (cada vegada són més els municipis que implementen aquesta eina de democràcia participativa) demostra que, encara que sigui a mig termini, els pressupostos participatius lluny de ser fruit d'una moda passatgera, de moment, han vingut per quedar-se.

Davant d'això, semblaria lògic que la partida pressupostària que un procés d'aquestes característiques acaba posant a disposició dels i les ciutadanes, prengué dimensions proporcionades i amb sintonia tant a la seva exponencial expansió, com a la progressiva consolidació.

En aquest sentit, sembla que encara queda molt camí per recórrer. I és que el percentatge de la partida pressupostària que els veïns i veïnes poden decidir no supera l'1% del total del pressupost municipal en el 67% dels casos, i en només el 14,8% dels municipis analitzats es va més enllà del 2%.

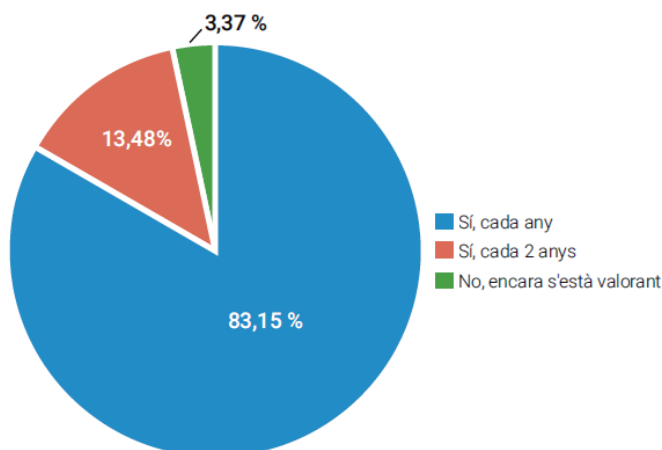
Gràfic 9: Quin percentatge sobre el total dels pressupost municipal representa la quantitat destinada al procés?.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Encara que no sigui de forma immediata ni espectacular fora bo que els promotors d'aquests processos tendissin a augmentar-la. El seu increment no només suposaria un major impacte de les decisions col·lectives, sinó també una major capacitat de transformació comunitària del territori.

Si els pressupostos participatius han vingut per quedar-se, evitem que siguin un suplici

Gairebé el 97% dels municipis objecte d'estudi asseguren que repetiran l'experiència, i un 83,1% té la intenció de realitzar-la cada any. Aquesta, d'entrada, podria ser una magnífica notícia, però patim el risc de burocratitzar la participació i acabar-la convertint en un procés automatitzat i mecànic incapaç de generar valor afegit i plantejar solucions imaginatives i transformacions d'envergadura.

Gràfic 10: Es té previst continuar duent a terme aquest procés de pressupostos participatius?.

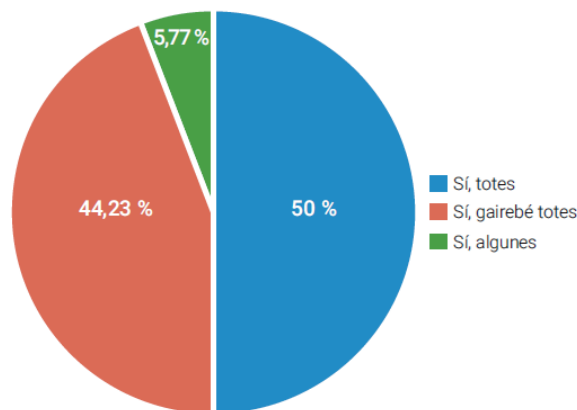
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Només un 13,5% dels casos analitzats coincideixen en voler consolidar els pressupostos participatius com una política pública recurrent però de caràcter bianual. Aquesta és, des del nostre punt de vista, una decisió encertada que beneficia a tothom. En primer lloc als propis processos, ja que la pressió per complir amb uns terminis molt ajustats es relaxarà, els tempos per dur-los a terme es podran *desfrenetitzar*, i fins i tot es podrà donar més cabuda a altra tipus de polítiques participatives no centrades exclusivament amb el pressupost. En segon lloc als tècnics, ja que els permetrà poder analitzar les propostes rebudes amb més calma sense que l'execució dels projectes guanyadors de la darrera edició se solapi de ple amb el següent procés, i evitant la saturació en termes de càrrega de treball que suposa haver d'analitzar anualment una quantitat de propostes que, en moltes ocasions, acaben produint un cert col·lapse en els serveis tècnics. I en tercer lloc als ciutadans, que tindran més temps per reflexionar, entendre i digerir uns processos que són molt recents i que massa vegades es confonen amb una carta als Reis.

Les propostes guanyadores s'executen, però correm el risc de quedar-nos en simples operacions cosmètiques

Un dels temors que més expressen els ciutadans i ciutadanes davant aquest tipus de projectes (principalment a l'inici del mateixos i, sobretot, quan es promouen per primera vegada) és el de posar en dubte l'execució final de les propostes guanyadores.

Gràfic 11: Les propostes guanyadores de les edicions anteriors han estat executades?.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En aquest sentit les dades obtingudes serviran per tranquil·litzar als ciutadans més escèptics, ja que en la meitat dels casos estudiats tots els projectes guanyadors d'edicions anteriors ja han estat executats, i en el 44,2% s'assegura que gairebé totes les propostes vencedores s'han materialitzat.

La veritat és que els resultats d'aquests processos tenen un impacte real en el territori, per bé que la seva capacitat de produir transformacions significatives queda força limitada per dues

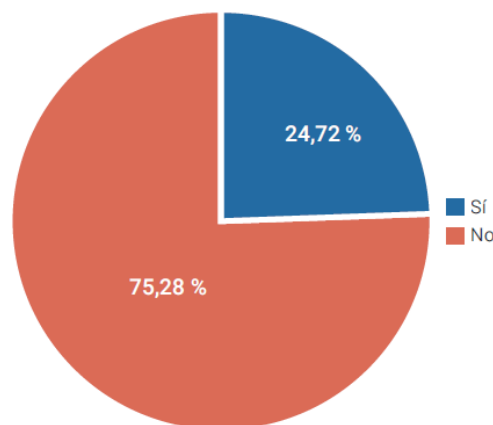
qüestions, a saber, la timidesa de la partida pressupostària que s'acaba posant a debat, i el fet que només es permeti presentar, discutir i debatre projectes que facin referència al capítol d'inversions (de fet, el 81% dels municipis analitzats només admeten propostes d'inversions, és a dir, tot allò que un ajuntament pot construir i adquirir, que sigui perdurable en el temps i subjecte d'inventariar).

AGAFEM LA LUPA. ELS PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS PAS A PAS

Cuinem-ho junts, sortirà més bo

A primer cop d'ull, les dades ens mostren que els promotors d'aquestes experiències participatives tenen una tendència poc significativa a dissenyar, des de l'inici, les línies mestres del procés de forma conjunta amb la ciutadania; només el 24,7% dels municipis analitzats van incloure algun tipus de deliberació ciutadana en la definició del model.

Gràfic 12: S'ha fet algun procés o acció participativa específica amb la ciutadania per definir conjuntament el model de pressupostos participatius abans de posar-lo en pràctica?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Una dada idèntica a la registrada als pressupostos de l'any 2016. Amb tot, queda clar que la participació de la ciutadania en la definició del model es segueix considerant quelcom poc prioritari. Al nostre entendre aquesta postura pot considerar-se un error estratègic important, ja que una bona manera d'apropar i popularitzar un instrument d'aquestes característiques entre el veïnat, aconseguir uns majors índex de participació, i augmentar la capacitat de transformació de la realitat passa, no només perquè la gent se'l senti seu - participant en la definició de l'arquitectura del mateix - sinó també per anar més enllà dels seus límits repensant-lo periòdicament.

En tot cas, si aprofundim en l'anàlisi de les dades podem mantenir l'esperança, ja que tot sembla indicar que el percentatge pot incrementar-se. I és que més d'una tercera part dels municipis que repeteixen l'experiència incorporen a la ciutadania en la seva definició inicial, cosa que només passa en el 10,8% dels ajuntaments que inicien el procés per primera vegada.

Taula de contingència 1: S'ha fet algun procés o acció participativa específica amb la ciutadania per definir conjuntament el model de pressupostos participatius abans de posar-lo en pràctica?

			És la primera vegada que es du a terme un procés de pressupostos participatius?		
			Sí	No	Total
S'ha fet algun procés o acció participativa específica amb la ciutadania per definir conjuntament el model de pressupostos participatius abans de posar-lo en pràctica?	Sí	Count	4	18	22
		%	10,8 %	34,6 %	24,7 %
		Adjusted Residual	-2,6	2,6	
	No	Count	33	34	67
		%	89,2 %	65,4 %	75,3 %
		Adjusted Residual	2,6	,3	
	Total	Count	37	52	89
		%	100 %	100 %	100 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Creiem oportú insistir en la idoneïtat del disseny compartit del model de pressupostos participats, vist que els ajuntaments que ho fan obtenen millors resultats pel que fa a l'adaptació del mateix a les particularitats del municipi (cap dels que ho fan qualifica de "dolenta o molt dolenta" l'adaptació del model, mentre que el percentatge augmenta fins al 16,4% en els municipis que dissenyen el model sense comptar amb els ciutadans).

Taula de contingència 2: Valoració sobre l'adaptació del model/disseny del procés i definició conjunta del model/disseny dels pressupostos participatius.

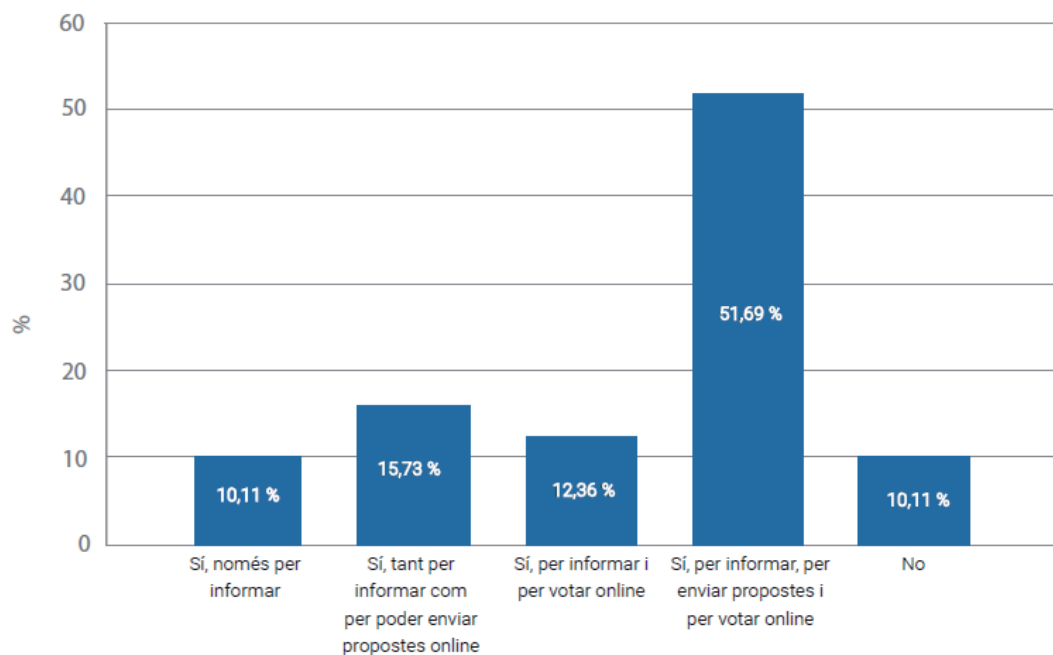
			S'ha fet algun procés o acció participativa específica amb la ciutadania per definir conjuntament el model de pressupostos participatius abans de posar-lo en pràctica?		
			Sí	No	Total
Quina valoració fa sobre l'adaptació del model de pressupostos participatius a les particularitats territorials del municipi?	Dolenta o molt dolenta	Count	0	11	11
		%	,0 %	16,4 %	12,4 %
		Adjusted Residual	-2,0	2,0	
	Comprensió regular	Count	19	43	62
		%	86,4 %	64,2 %	69,7 %
		Adjusted Residual	2,0	-2,0	
	Bona comprensió	Count	3	13	16
		%	13,6 %	19,4 %	18 %
		Adjusted Residual	-,6	,6	
	Total	Count	22	67	89
		%	100 %	100 %	100 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Oda a la calma, a la pausa i al contacte físic

Segons les dades obtingudes fruit de l'anàlisi de la fase informativa dels processos analitzats destaquen, fonamentalment, dos elements. D'una banda la tendència majoritària dels promotors a disposar de canals informatius en línia (el 90% dels casos estudiats creen un espai virtual específic del procés que serveix, d'entre d'altres, per informar a la ciutadania), la qual cosa respon a una dinàmica general de les societats actuals a comunicar-se de forma virtual.

Gràfic 13: S'ha creat un espai virtual específic sobre el procés?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

D'altra banda, però, s'identifica una pèrdua del valor dels espais informatius presencials basats en la proximitat (on a banda d'informar permeten fer exercicis pedagògics de major qualitat), sobretot quan predomina la immediatesa més que la pausa (gairebé una quarta part dels pobles i ciutats entrevistats no han realitzat cap sessió informativa presencial sobre el projecte). En aquest sentit es posa de manifest que les presses acaben influint en la qualitat informativa dels processos. No oblidem que garantir a la ciutadania el seu dret a estar ben informada esdevé clau, i que la fase informativa és de vital importància (no només per explicar com funciona el procés, sinó també i sobretot per fer un exercici pedagògic que servirà per augmentar la qualitat de la participació), ja que cal partir de la premissa que no hi ha diàleg possible sense informació prèvia, ni confiança sense transparència.

De fet, en el 37,8% dels processos analitzats que han tingut una durada de 3 mesos o menys no s'ha dut a terme cap sessió presencial de caràcter informatiu.

Taula de contingència 3: Realització d'una sessió informativa de caràcter presencial per tal de presentar-lo i durada del procés

			Durada del procés *			Total
			3 mesos o menys	Entre 4 i 6 mesos	Més de 6 mesos	
S'ha dut a terme alguna sessió informativa de caràcter presencial adreçada a la ciutadania amb l'objectiu de presentar i informar sobre el procés?	Sí	Count	23	28	19	70
		%	62,2 %	87,5 %	95 %	78,7 %
		Adjusted Residual	-3,2	1,5	2,0	
	No	Count	14	4	1	19
		%	37,8 %	12,5 %	5 %	21,3 %
		Adjusted Residual	3,2	-1,5	-2,0	
	Total	Count	37	32	20	89
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

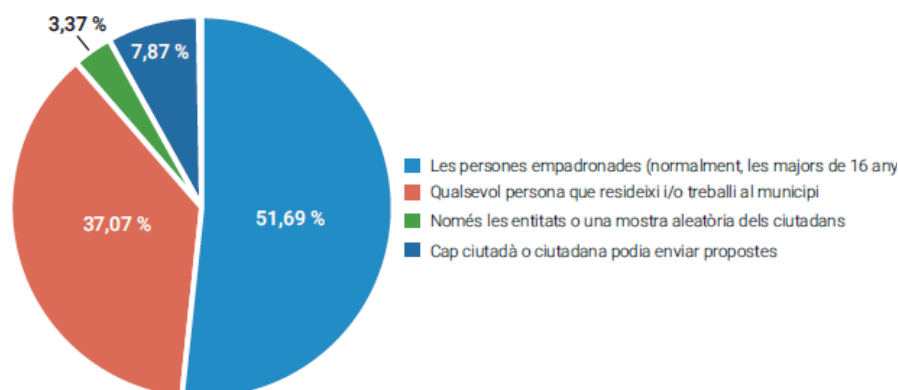
* Sense comptar la fase d'execució de les propostes

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En canvi, quan els pressupostos participatius tenen una durada superior als 6 mesos, en el 95% dels casos es realitza un acte presencial de presentació. Per tant, l'organització d'un esdeveniment com aquest està estretament relacionat amb la durada del procés.

Els processos s'aprofiten molt per copsar necessitats ciutadanes, però poc per deliberar, generar intel·ligència i fer pedagogia

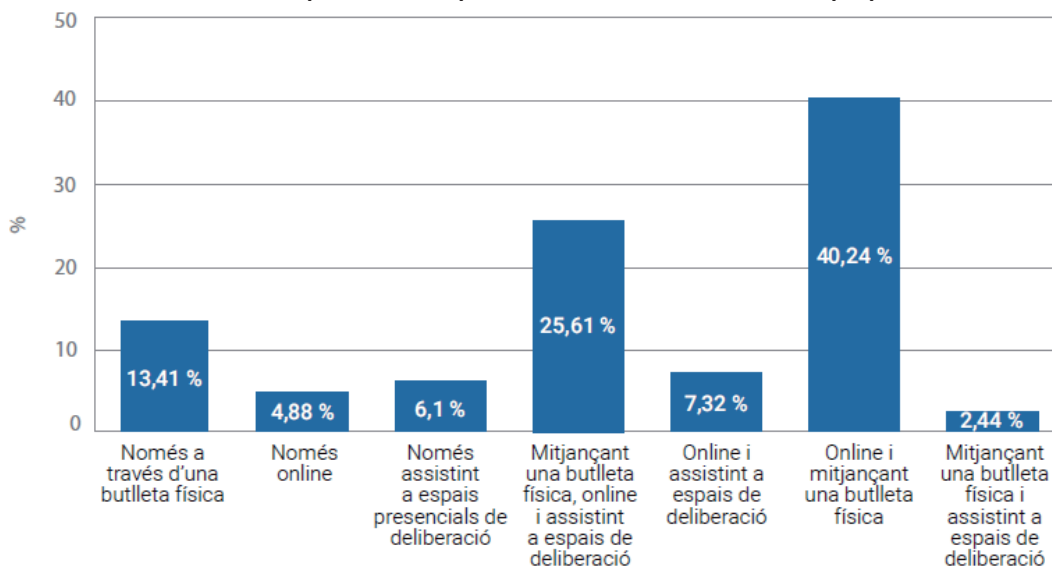
Garantir el dret dels ciutadans a estar informats sobre el procés és necessari, però no suficient. Cal, també, facilitar el dret de veïns i veïnes a prendre part del procés. I en uns pressupostos participatius aquest dret passa, en bona part, per la recollida d'aportacions i propostes ciutadanes. La recerca duta a terme ens indica un avenç important en aquest sentit ja que només en el 8% dels casos analitzats la ciutadania no tenia l'opció d'enviar, plantejar o construir propostes.

Gràfic 14: Qui podia enviar propostes?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Aquesta proporció era del 20% segons les dades obtingudes al 2016, cosa que posa de manifest que l'opció de convertir aquests processos en un mer exercici de democràcia directa és quelcom que, lluny d'augmentar, està esdevenint una tendència residual i que, efectivament, la immensa majoria d'ajuntaments acaben recollint propostes ciutadanes per afrontar necessitats no resoltes.

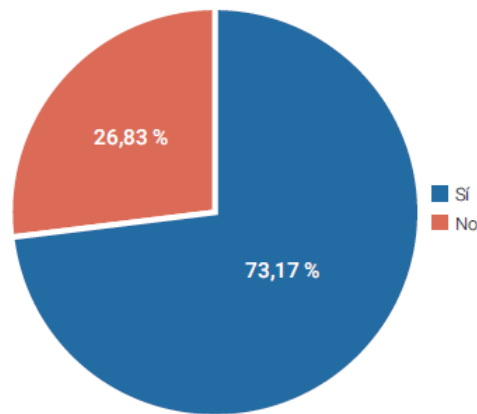
Gràfic 15: Com i de quina manera podien fer els ciutadans les seves propostes?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Però no tot s'acaba aquí, ja que esdevé clau ampliar l'anàlisi i saber com es canalitza aquesta recollida de projectes. Doncs bé, les dades ens indiquen que en el 58,5% dels processos que permeten als ciutadans presentar propostes no existeix cap espai deliberatiu per elaborar-les de forma col·lectiva. I això vol dir que directament es renuncia a generar saviesa comunitària i s'aposta clarament per un model de caràcter clientelar. Malgrat tot, val a dir que l'any 2016 el percentatge era 11,5 punts percentuals superior. Anem avançant en bona línia, però no ens enganyem, encara queda molt camí per recórrer i patim el risc que la versió més individualista i clientelar d'aquesta eina de participació ciutadana s'imposi i cristal·litzi en bona part dels processos.

Gràfic 16: La ciutadania tenia la possibilitat de poder enviar les seves propostes tant de forma online com de forma *offline*?

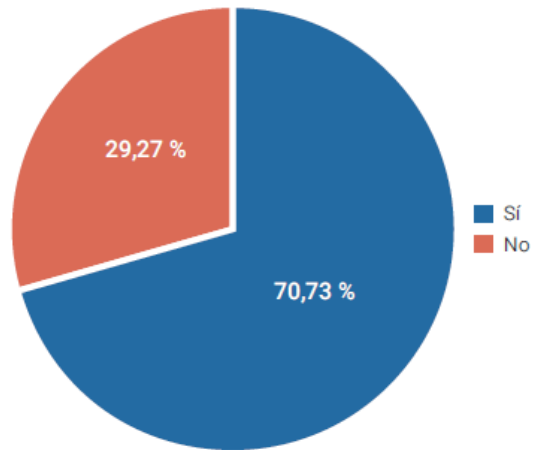
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En relació a la fase propositiva també cal destacar que en el 73,2% dels processos on la ciutadania pot elaborar propostes, aquestes es poden enviar tant a través d'eines telemàtiques, com mitjançant formats *offline* (ens referim sobretot a les butlletes físiques que molts ajuntaments fan arribar casa per casa per tal que els veïns i veïnes puguin presentar propostes per escrit). Cal fer una bona valoració d'aquest percentatge, ja que la combinació de diversos canals per tal que la ciutadania pugui elaborar i fer arribar les seves propostes democratitza els processos i permet a tothom (independentment del domini i/o possibilitats d'ús de les noves tecnologies) el dret a participar de forma activa en aquesta fase del procés.

En tot cas, cal tenir molt present que el fet de rebre moltes propostes (quantitat) i facilitar a la ciutadania mitjans *online* i *offline* per fer-les arribar (màxima accessibilitat) no garanteix en absolut l'adequació de les mateixes a les normes del procés, i per tant, tampoc avala un millor funcionament de l'eina, ni assegura una major qualitat dels projectes (en gairebé el 30% dels casos es descarten més de la meitat de les propostes rebudes per no complir les normes del procés). Per això, tal i com hem comentat anteriorment, s'hauria de donar molta més importància al component pedagògic i als espais presencials de caràcter deliberatiu.

El treball de camp elaborat per Neòpolis no podia deixar passar l'oportunitat d'analitzar fins a quin punt el discurs de la participació també s'aplica de portes endins, i mirar d'esbrinar si les administracions locals són o no capaces de dialogar internament i de forma conjunta entre diferents àrees a l'hora d'analitzar les propostes ciutadanes.

Gràfic 17: Es van fer reunions de treball conjuntes entre tècnics de diferents àrees per valorar col·lectivament les propostes rebudes?

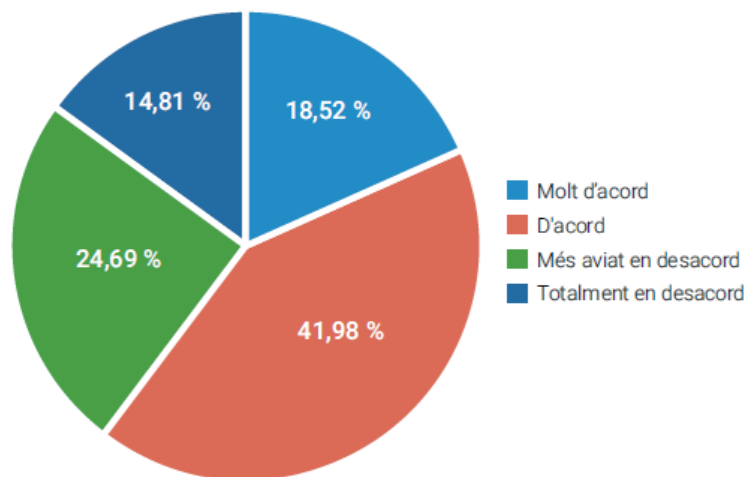
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

A priori, les dades obtingudes semblen prou positives ja que el 70,7% dels ajuntaments estudiats van crear espais transversals a nivell intern per valorar i analitzar les propostes rebudes, una dada 15 punts percentuals superior a la registrada l'any 2016. Aquests municipis van aplicar, com a mínim en teoria, els principis del que anomenem administració deliberativa, la qual es basa en prioritzar la intel·ligència per sobre de l'especialització i la sectorialització. En aquest sentit, que tècnics municipals de diverses àrees valorin conjuntament les propostes que els ciutadans han elaborat, augmenta les probabilitats que els projectes vàlids rebuts (aquells que compleixen amb les normes del procés) tinguin major capacitat de resoldre els problemes identificats (perquè la mirada tècnica interdisciplinària els pot dotar d'un major valor afegit) i s'adeqüin millor al context local.

Però, com s'ho agafen els tècnics això de la transversalitat? Inicialment sembla que prou bé ja que en una escala del 0 al 10 la valoració dels espais de col·laboració entre àrees obté una puntuació mitjana del 7,45 (en el 87,6% d'experiències s'expressa que la col·laboració va ser positiva o molt positiva).

Tot i les bones valoracions, en canvi, s'identifiquen certes febleses que acaben mostrant un panorama força pitjor del que podria semblar a primer cop d'ull. I és que el 60,5% dels municipis analitzats asseguren que, en aquesta etapa d'anàlisi interna de propostes, s'ha prioritzat la rapidesa, més que no pas la reflexió.

Gràfic 18: En la valoració interna que s'ha fet de les propostes rebudes s'ha prioritzat la rapidesa per sobre de la reflexió i el treball compartit

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

A saber, el fet de treballar els projectes entre diferents àrees no ha servit tant per generar un plus de valor afegit en les propostes vàlides, sinó més aviat per assegurar la rapidesa a l'hora de classificar-les (vàlides o descartades), donar explicacions sobre els motius de la seva exclusió, i reorganitzar/unificar els projectes acceptats en funció de la seva similitud (però no pas per introduir-hi cap millora aprofitant el coneixement tècnic del capital humà de l'administració).

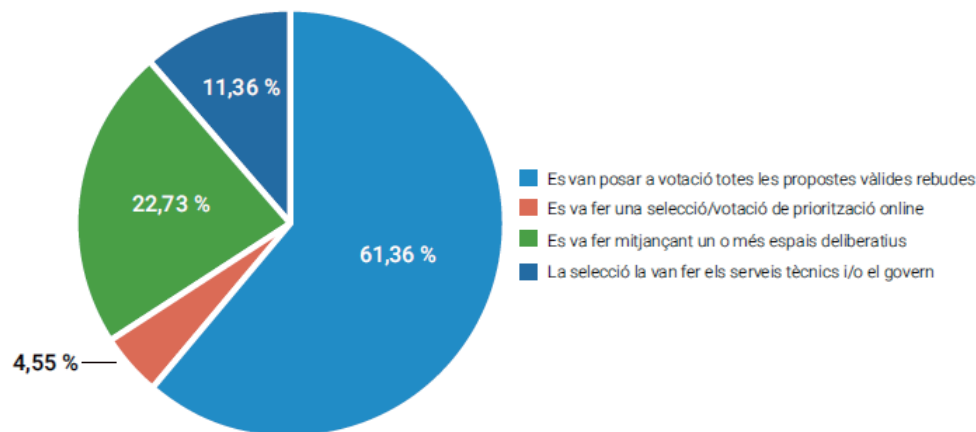
Caldria plantejar millores en aquesta línia ja que no sembla que el treball intern, com a mínim en la gran majoria de casos, s'utilitzi prou per millorar la capacitat de solucionar els problemes als quals fan referència les propostes ciutadanes. Al cap i a la fi, hi sortirem tots guanyant, tècnics, polítics i ciutadans. L'esforç inicial que suposa aquest treball transversal intern queda compensat en escriure per la seva capacitat de generar solucions que tinguin capacitat real de resoldre problemes complexos. La col·laboració és avui un reconegut ingredient de l'eficiència.

Donem-li a les votacions la importància que es mereixen, ni més ni menys. I, sobretot, posem-ho fàcil, i que la tecnologia no sigui més important que la democràcia

Sense cap mena de dubte són molts els que consideren que la fase de votació és l'etapa més atractiva dels pressupostos participatius. S'acostuma a interpretar com el "moment estrella" del procés on es decideix quins seran, finalment, els projectes que es duran a terme. Al nostre entendre la votació és una fase molt important, però aquest exercici final de democràcia directa amb el que culminen els pressupostos participatius no hauria de ser més rellevant que l'etapa de creació de propostes, en la qual s'activa la dimensió deliberativa de la democràcia, és a dir, aquella que realment permet generar noves solucions als problemes identificats mitjançant l'activació de saviesa col·lectiva necessària.

En tot cas, el Neobaròmetre fa una radiografia exhaustiva d'aquesta etapa dels processos de pressupostos participatius, posant la mirada en diferents indicadors que permeten fer-se una idea força exacta sobre com s'està desenvolupant en l'actualitat. Ens interessava conèixer doncs, aspectes com: qui té dret a vot, quina durada tenen les votacions, quines propostes arriben a la fase de votació final i, sobretot, com es vota.

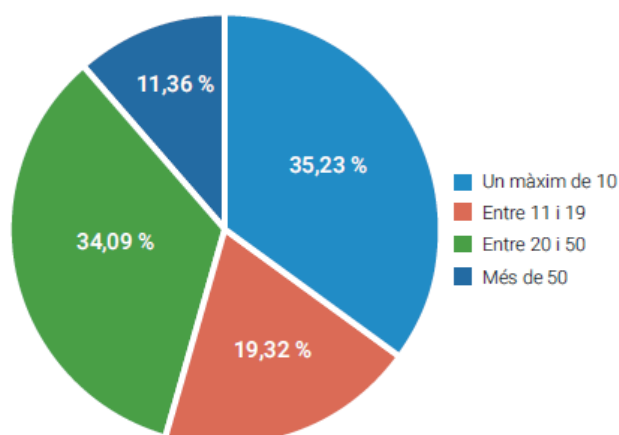
Gràfic 19: De quina manera es van seleccionar les propostes que van passar a la fase de final de votació?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En relació a les propostes que s'acaben votant crida l'atenció que en més del 60% dels casos s'opti per posar a votació totes les propostes vàlides rebudes, sense establir un mecanisme previ de prioritització. Aquest fet comporta que, a l'hora de votar, els ciutadans hagin d'escollir entre un nombre significativament elevat de projectes.

Gràfic 20: Nombre total de propostes que varen passar a la final

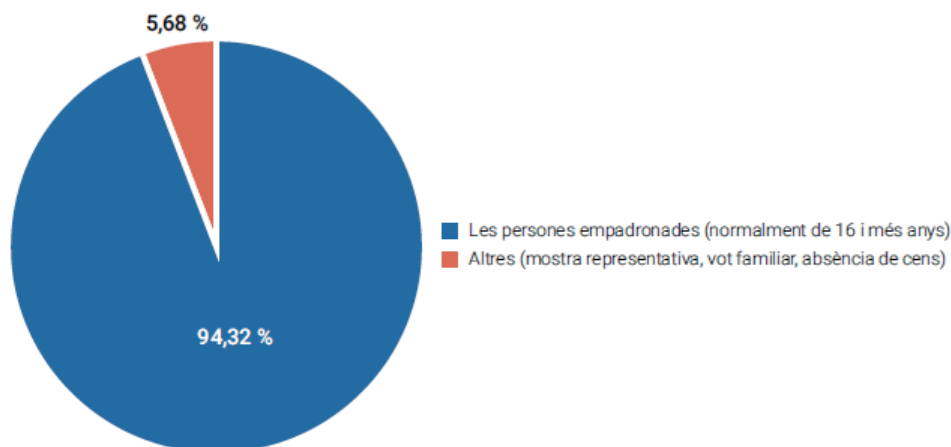
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre.

Al nostre entendre una quantitat excessiva, no pas perquè tingui un efecte negatiu en el percentatge de participació final, sinó perquè és molt difícil que el vot sigui conseqüència d'una reflexió meditada després d'haver consultat tots els projectes (podem afirmar, sense massa por a equivocar-nos, que la gran majoria de votants, quan el nombre de propostes supera la vintena, no se les miren totes). En aquesta mateixa línia volem destacar dues dades; en primer lloc, un 45,4% dels processos posen a votació més de 19 propostes. I en segon lloc, menys d'una quarta part dels municipis objecte d'estudi organitzen una taller deliberatiu per seleccionar, de forma col·lectiva, els projectes que es posaran a votació.

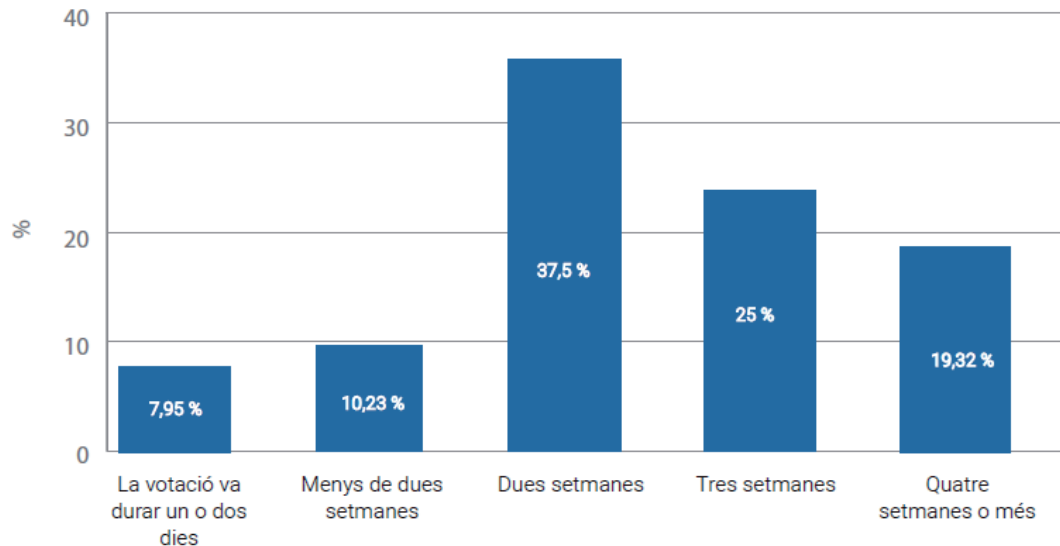
Pel que fa al *demos*, destacar que en gairebé tots els municipis els ciutadans/es que tenen dret a participar en la fase de votació són les persones empadronades, normalment de 16 i més anys (84,1%). Considerem oportú i encertat aprofitar aquesta política pública a nivell local per obrir les portes del sufragi a les persones de 16 i 17 anys.

Gràfic 21: Qui tenia dret a vot a la fase de votació final?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

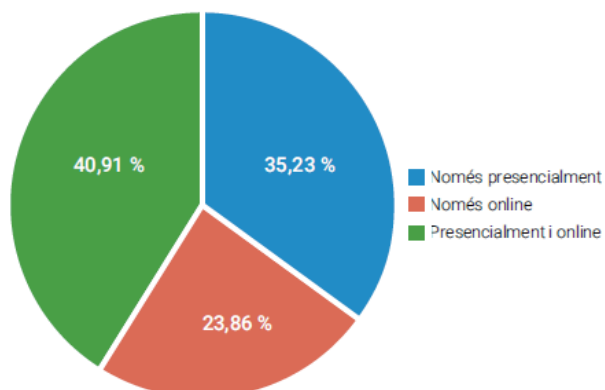
La durada de la fase de votació dels processos analitzats també ha centrat la nostra mirada.

Gràfic 22: Quantes setmanes va durar el procés de votació final?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Gairebé el 82% dels casos estudiats ofereixen a la ciutadania un període de dues setmanes, com a mínim, per poder votar. Aquells que concentren la votació en un o dos dies representen menys del 8%. En aquest sentit, ens declarem partidaris de deixar un període de temps prou ampli (entre dues i tres setmanes) per poder votar, ja que som davant d'experiències noves i en procés de consolidació.

Respecte els mecanismes de votació destacar que la majoria de processos no permeten combinar el vot en línia amb el presencial (59,1% dels casos). Segons les dades, la tendència passa per anar eliminant el vot presencial de manera progressiva, o si més no, substituir les butlletes en paper per punts telemàtics físics ubicats sobretot en equipaments municipals.

Gràfic 23: De quina manera es podia votar?

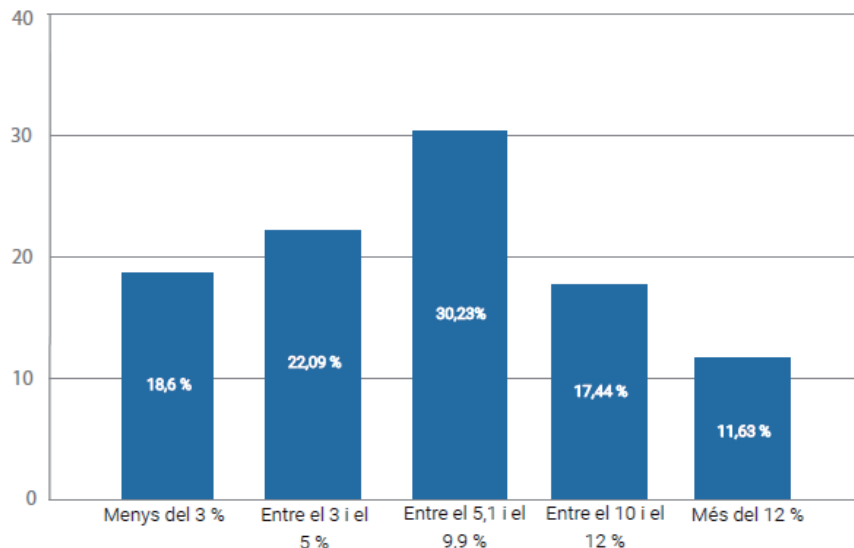
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

De fet, gairebé una quarta part de les votacions ara mateix són exclusivament virtuals (23,9%), una opció que no existia l'any 2016 (segons les dades del Neobaròmetre anterior), i que pot deixar fora de joc a una part significativa de la població (sobretot gent gran amb poc o nul domini d'aquestes mitjans tecnològics, o persones sense accés a Internet per motius socioeconòmics).

No ens obsessionem amb el percentatge de participació a la fase de votació

Si la fase de votació és la més atractiva per a molts, el percentatge de participació sobre el total de la població cridada a votar acostuma a esdevenir la dada en què tothom s'acaba fixant, més enllà de les propostes guanyadores. Doncs bé, les anàlisis elaborades posen de manifest un fet ja observat en l'anterior Neobaròmetre, a saber, els percentatges de participació no tenen res a veure amb els de les conteses electorals.

Gràfic 24: Percentatge de participació en relació al total del cens electoral.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Aproximadament un 40% dels municipis estudiats registren uns nivells de participació que no superen el 5% del total del cens electoral. Un 30% es situen entre el 5% i el 10%. Només un de cada deu aconsegueix superar el 12%.

Queda clar, doncs, que ens equivocaríem si demanéssim a aquest tipus de processos (caracteritzats per ser relativament nous i molt més complexos que un simple exercici de democràcia directa) uns nivells de participació equiparables (sobretot en els seus inicis) als de les eleccions tradicionals. Realisme i paciència, per damunt de tot.

En tot cas, a l'hora de valorar els nivells de participació en les votacions caldria tenir en compte que el percentatge depèn sobretot de dos factors: la dimensió del municipi i el mètode de votació que es posa a disposició de la ciutadania.

Pel que fa a la grandària del municipi cal dir que, gairebé el 80% dels municipis que tenen menys de 2.000 habitants aconsegueixen uns índex de participació no inferiors al 10%. En canvi, més del 70% de les ciutats de més de 20.000 habitants no passen del 5% (de fet la meitat ni tant sols aconsegueix superar el 3%).

Taula de resultats 2: Mitjana dels índex de participació obtinguts durant la fase de votació final en funció de la mida dels municipis objecte d'estudi.

Nombre d'habitants	Mitjana del percentatge de participació obtingut a la fase de votació final
Menys de 2.000 habitants	20 %
Entre 2.000 i 5.000 habitants	7,7 %
Entre 5.001 i 10.000 habitants	9 %
Entre 10.001 i 20.000 habitants	5,9 %
Entre 20.001 i 50.000 habitants	4,1 %
Més de 50.000 habitants	3,3 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Respecte al mètode de votació hem observat que, un terç dels processos que només permeten el vot virtual mitjançant una plataforma tecnològica obtenen un percentatge de participació inferior al 3%, mentre que el 40% d'aquells en que la ciutadania pot triar si votar físicament o en línia registren uns índex de participació que oscil·len entre el 5,1% i el 9,9%.

Taula de resultats 3: Mitjana dels índex de participació obtinguts durant la fase de votació final en funció dels mètodes de votació que es posaven a disposició de la ciutadania.

Mètodes de votació	Mitjana del percentatge de participació obtingut a la fase de votació final
Només online	4,9 %
Online i presencialment	6,9 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

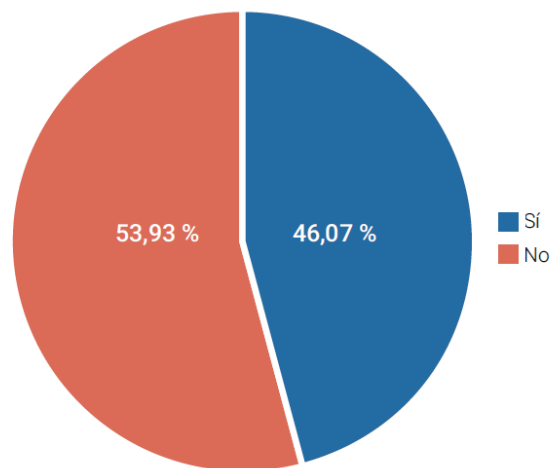
El seguiment, l'avaluació i la rendició de comptes són molt millorables

Garantir la qualitat democràtica dels pressupostos participatius també passa per la creació d'algun òrgan de control i seguiment del procés, per la posada en marxa d'accions d'avaluació, així com per l'establiment de mecanismes de transparència per retre comptes sobre l'estat d'execució de les propostes guanyadores. La seva existència permet adaptar millor la metodologia de l'experiència al context local, fer front amb majors probabilitats d'èxit als imprevistos i dificultats que puguin sorgir, introduir millores en futures edicions, i al cap i a la fi, fer un exercici de transparència que transcendeixi el propi projecte.

En relació al control, l'avaluació i el seguiment dels pressupostos participatius, aquest estudi posa sobre la taula algunes dades que ens poden fer reflexionar per avançar cap a processos de més qualitat, més oberts, democràtics i transparents:

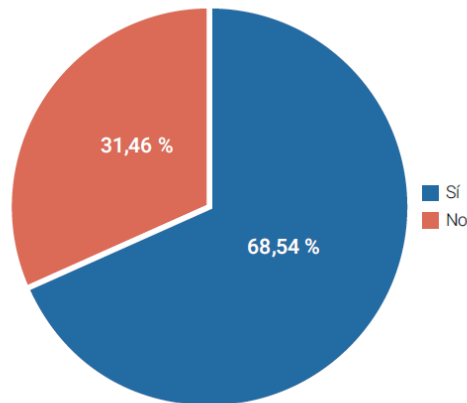
- Pràcticament la meitat dels municipis analitzats no creen cap estructura per fer un seguiment de les accions i fases del procés, una dada que no ha variat respecte els resultats obtinguts per l'any 2016 i que ens hauria de posar en alerta, ja que l'existència d'aquest òrgans garanteix majors nivells de transparència i qualitat.

Gràfic 25: S'ha creat algun òrgan de control ciutadà amb la finalitat de fer un seguiment de les accions i fases del procés?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

- Gairebé el 70% dels pobles i ciutats objecte d'estudi han realitzat alguna acció d'avaluació del procés una vegada finalitzat (tot i que la gran majoria només avalua el funcionament intern del mateix prescindint de la ciutadania), per bé que el 31,5% no mesuren el seu impacte i/o funcionament, i d'aquests, el 40% tampoc tenen cap intenció de fer-ho en el futur.

Gràfic 26: S'ha fet alguna acció d'avaluació sobre el funcionament del procés un cop finalitzat?

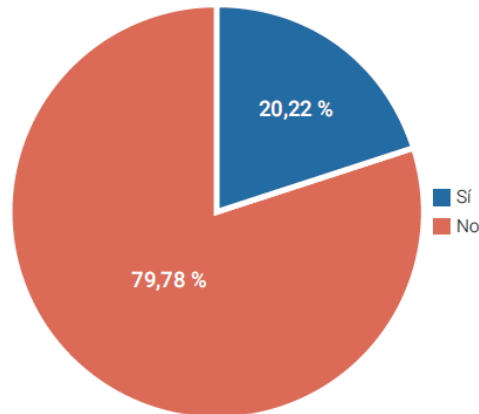
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

- Un 40,4% dels processos analitzats no creen cap òrgan o espai polític, tècnic i/o ciutadà per fer un seguiment de l'estat d'execució de les propostes guanyadores.

Si definim estratègies de comunicació per a col·lectius específics el procés hi sortirà guanyant

La nostra recerca deixa clara l'eficiència que genera la definició d'estratègies comunicatives adaptades a col·lectius específics. Malgrat que pugui semblar una evidència, les dades ens mostren que només un 20,2% dels ajuntaments han realitzat accions de comunicació adreçades a col·lectius concrets durant el desenvolupament del procés. Això significa que, en el 80% dels casos analitzats, la difusió i/o tasques de comunicació s'han adreçat de forma genèrica al conjunt de la població, la qual cosa redueix significativament el seu impacte. Els municipis que aposten per la promoció d'accions de comunicació dirigides a col·lectius específics acostumen a centrar-se, majoritàriament, en la gent gran, la gent jove i les persones estrangeres.

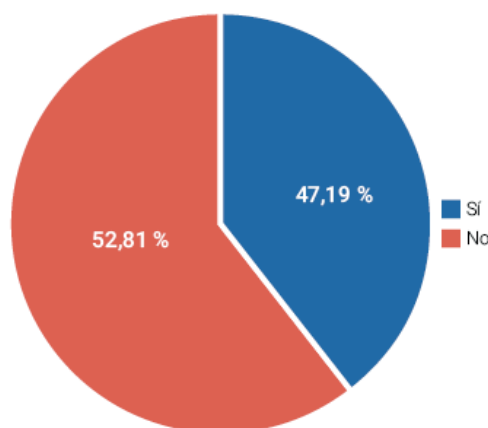
Gràfic 27: S'ha dut a terme alguna acció de comunicació específica adreçada a algun perfil social o sector concret de la població?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Som, doncs, davant un repte de millora per a la majoria de municipis que promouen processos de pressupostos participatius. De fet, gairebé la meitat dels municipis analitzats (47,2%) afirmen que farien canvis significatius en matèria de comunicació per millorar l'eficàcia i l'eficiència de la difusió del procés, i per augmentar o millorar la qualitat de la participació, una dada que ens posa de manifest un notori descontent de l'impacte de les estratègies comunicatives que actualment es duen a terme. I una darrera dada interessant en aquest sentit; gairebé 4 de cada 10 municipis entrevistats considera que la millora de la comunicació ha de passar, d'entre d'altres, per la promoció d'accions comunicatives concretes adreçades a col·lectius específics.

Gràfic 28: En matèria de comunicació, faria algun canvi significatiu?

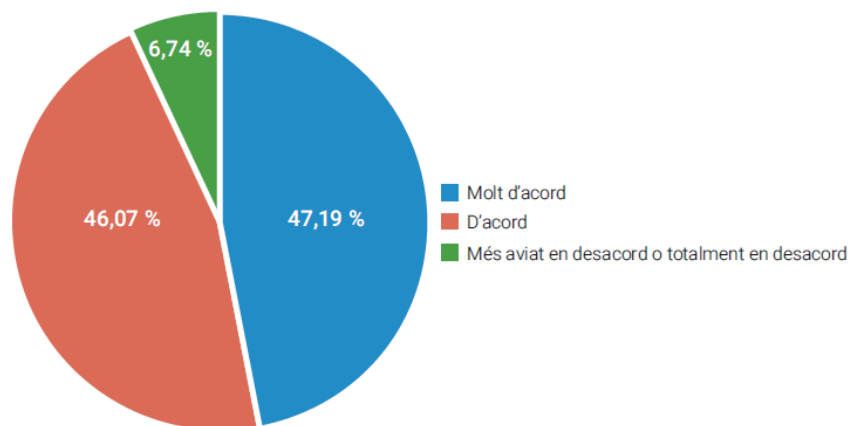
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

I ELS ENTREVISTATS, QUÈ EN PENSEN? RECURS D'OPINIONS QUALIFICADES

Milloren les polítiques públiques locals

Només un 6,7% dels interlocutors dels ajuntaments analitzats pensen que aquesta eina participativa no millora les polítiques públiques.

Gràfic 29: Un procés d'aquestes característiques millora substancialment les polítiques públiques que finalment es duen a terme.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta de X Neobaròmetre

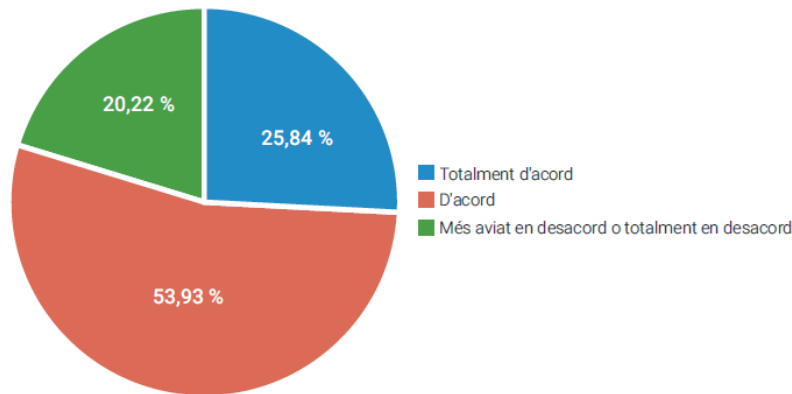
Que existeixi doncs, una percepció generalitzada que coincideix en afirmar que els processos de pressupostos participatius contribueixen a millorar la gestió de la cosa pública és una bona notícia. D'una banda, perquè posa de manifest sensacions positives dels ajuntaments un cop dinamitzada l'experiència. D'altra banda, perquè suposarà una de les palanques claus per acabar de garantir la consolidació d'experiències participatives al món local. En tot cas, creiem oportú fer notar que, malgrat ser davant una tipologia de procés participatiu atractiu per a governants i governats cal tenir clar que els pressupostos participatius no són l'única via per promoure la participació al món local. Els hem d'entendre com una de les moltes opcions existents, sense tancar la porta a altres experiències de democràcia participativa que tractin qüestions diferents i promoguin el debat i la deliberació sobre negociats com la sostenibilitat ambiental, l'exclusió social, l'educació, etc.

Contribueixen a construir una ciutadania més compromesa

Pràcticament el 80% dels entrevistats coincideixen en que els processos de pressupostos participatius dinamitzats al seu municipi han servit per fomentar l'aparició d'una ciutadania més compromesa amb el bé comú i la cosa pública. Per bé que un 20% mostra el seu desacord amb aquesta afirmació.

Gràfic 30: Aquest procés ha servit per fomentar l'aparició d'una ciutadania més compromesa amb el bé comú i la cosa pública.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En tot cas, cal fer notar que, segons les anàlisi dutes a terme, els processos que posen a disposició dels ciutadans i ciutadanes una quantitat inferior als 50.000€ tenen menys capacitat per fomentar compromís públic entre la ciutadania, segurament perquè la capacitat de produir canvis significatius en les polítiques municipals esdevé molt limitada.

Taula de contingència 4: Capacitat del procés per fomentar l'aparició d'una ciutadania més compromesa amb el bé comú i la cosa pública i quantitat de diners que es posen en mans dels ciutadans/es.

Aquest procés ha servit per fomentar l'aparició d'una ciutadania més compromesa amb el bé comú i la cosa pública

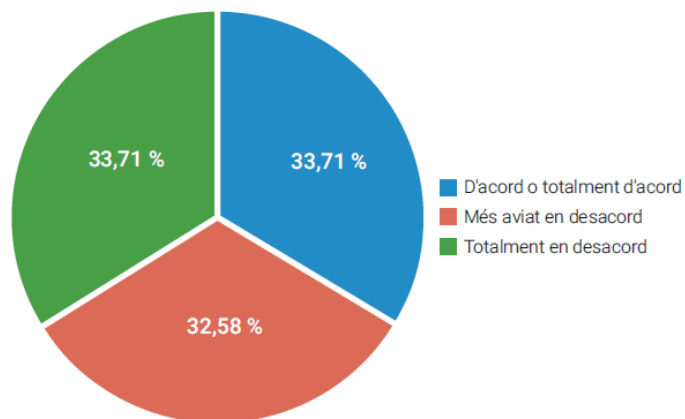
		Nombre d'habitants dels municipis analitzats				
		Menys de 50.000 €	Entre 50.000 i 100.000 €	Entre 100.000 i 200.000 €	Més de 200.000 €	Total
Totalment d'acord	Count	12	6	5	0	23
	%	32,5 %	37,5 %	25 %	,0 %	25,8 %
	Adjusted Residual	1,2	1,2	-,1	-2,6	
D'acord	Count	14	6	14	14	48
	%	37,8 %	35,7 %	70 %	87,5 %	53,9 %
	Adjusted Residual	-2,6	-1,5	1,6	3,0	
Més aviat en desacord o totalment en desacord	Count	11	4	1	2	18
	%	29,7 %	25,0 %	5,0 %	12,5 %	20,2 %
	Adjusted Residual	1,9	,5	-1,9	-,8	
Total	Count	37	16	20	16	89
	%	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Patim el risc de ser davant una moda?

Per un terç dels enquestats (33,71%) aquest instrument participatiu és una política pública que s'ha implementat al municipi bàsicament perquè està de moda. Malgrat que aquesta opinió no és majoritària sí que cal considerar-la significativa, i ens ha de conduir a preguntar-nos si la moda és passatgera o ha arribat per quedar-se.

Gràfic 31: Aquest procés s'ha fet sobretot perquè els processos participatius s'han posat de moda.

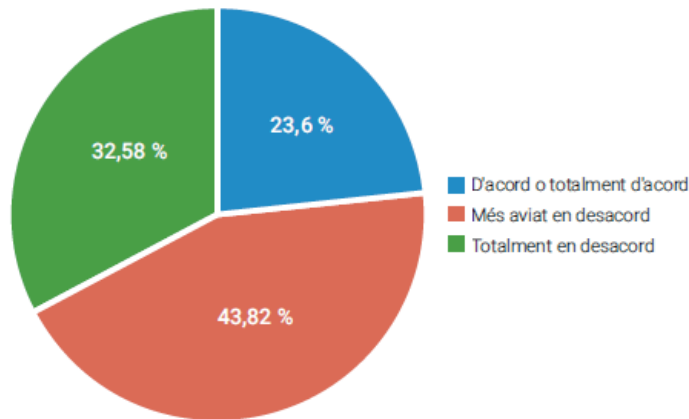

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Dit d'altra manera, tot i que la motivació per organitzar un procés de pressupostos participatius tingués molt a veure amb una certa moda general del món local a fer-ho, les reflexions i valoracions posteriors a l'experiència (com el 93,3% que reconeix que aquests processos milloren substancialment les polítiques públiques) mostren que pot produir-se una certa tendència a mantenir-los, o a obrir altre tipus de vies participatives.

Una ocasió per a rebre propostes, no pas queixes, i per introduir dinàmiques innovadores de deliberació en els espais presencials

Tres quartes parts dels entrevistats no considera que els pressupostos participatius hagin estat utilitzats pels ciutadans com a "contenedor de queixes", sinó que l'han aprofitat com una ocasió per plantejar propostes constructives.

Gràfic 32: Aquest procés ha estat utilitzat pels ciutadans sobretot per expressar queixes.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

En aquest sentit, si s'aprofundeix en l'anàlisi de l'indicador, cal fer notar que el 44,1% dels ajuntaments que han creat algun espai de caràcter deliberatiu per fer propostes de forma conjunta estan d'acord o molt d'acord amb que el procés ha estat utilitzat pels ciutadans sobretot per expressar queixes, una dada gairebé 19 punts percentuals superior a la mitjana.

Taula de contingència 5: Valoració sobre si el procés ha estat utilitzat pels ciutadans per expressar queixes i existència d'espais deliberatius per fer propostes a la fase d'aportacions.

Aquest procés ha estat utilitzat pels ciutadans sobretot per expressar queixes

		Existeix algun espai participatiu per crear propostes de forma deliberativa?		
		Sí	No	Total
D'acord o totalment d'acord	Count	6	15	21
	%	12,5 %	44,1 %	25,6 %
	Adjusted Residual	-3,2	3,2	
Més aviat en desacord	Count	25	10	35
	%	52,1 %	29,4 %	42,7 %
	Adjusted Residual	2,0	-2,0	
Totalment en desacord	Count	17	9	26
	%	35,4 %	26,5 %	31,7 %
	Adjusted Residual	,9	-,9	
Total	Count	48	34	82
	%	100 %	100 %	100 %

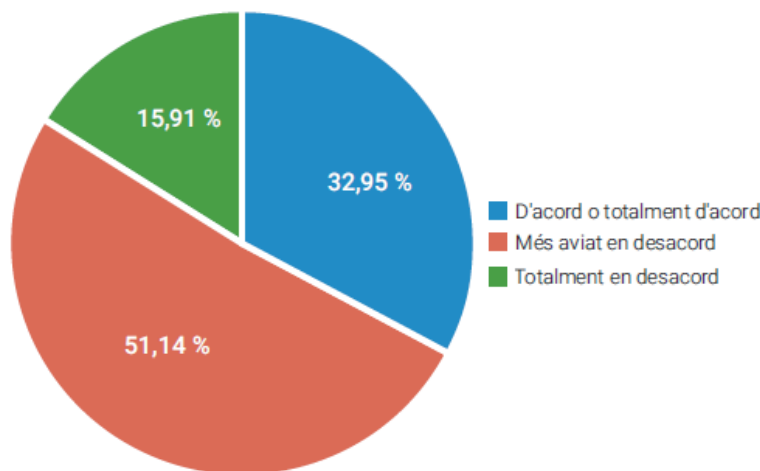
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Això ens hauria de fer reflexionar sobre la importància dels mètodes de convocatòria, les metodologies deliberatives que s'utilitzen en aquests tallers, així com en la necessitat de deixar molt clar que aquests espais de diàleg han de servir per generar innovació i intel·ligència col·lectiva, i no pas per fer un exercici de clientelisme de pressió de naturalesa presencial.

Si som rigorosos, obrirem les portes a la majoria silenciosa

Dos terços dels municipis entrevistats afirmen que el procés de pressupostos participatius ha servit per promoure la participació de ciutadans i ciutadanes poc acostumats a prendre part en la política municipal. Aquest fet permet superar un dels tòpics més estesos sobre la participació segons el qual sempre participen els mateixos.

Gràfic 33: Bàsicament han participat els de sempre.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Les anàlisi estadístiques realitzades per aquesta variable ens permeten dibuixar una sèrie d'estratègies per tal de garantir que durant les diferents etapes del procés siguem capaços de seduir, atraure i aconseguir que la ciutadania que hi participi no siguin només "els mateixos de sempre". Per assolir aquest objectiu són útils accions com: realitzar sessions informatives de caràcter presencial a l'inici del procés, promoure accions de comunicació i difusió adreçades no tant a la ciutadania en general, sinó més aviat a col·lectius determinats, permetre que, durant la fase d'aportacions, la ciutadania pugui enviar propostes mitjançant una plataforma en línia i també a través de mitjans tradicionals de paper. De la mateixa manera és important garantir que, a la fase de votació, les persones amb dret a sufragi puguin escollir entre una plataforma en línia o el vot presencial.

Tot això serà més viable i tindrà una efectivitat multiplicadora en municipis que disposin de tècnic de participació i de comunicació, i en ciutats de més de 20.000 habitants.

Taula de contingència 6: Valoració sobre si durant el procés han participat bàsicament només “els mateixos de sempre” i l’existència d’una figura tècnica en matèria de participació.

		Tenen tècnic de participació ciutadana?			
		Sí	No	Total	
Bàsicament han participat els de sempre	D'acord o totalment d'acord	Count	7	22	29
		%	19,4 %	42,3 %	33 %
		Adjusted Residual	-2,2	2,2	
	Més aviat en desacord	Count	20	25	45
		%	55,6 %	41,8 %	51,1 %
		Adjusted Residual	,7	-,7	
	Totalment en desacord	Count	9	5	14
		%	25 %	9,6 %	15,9 %
		Adjusted Residual	1,9	-1,9	
	Total	Count	36	52	88
%		100 %	100 %	100 %	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Taula de contingència 7: Valoració sobre si durant el procés han participat bàsicament només “els mateixos de sempre” i nombre d’habitants dels municipis analitzats.

			Nombre d'habitants dels municipis analitzats						Total
			Menys de 2.000 habitants	Entre 2.000 i 5.000 habitants	Entre 5.001 i 10.000 habitants	Entre 10.001 i 20.000 habitants	Entre 20.001 i 50.000 habitants	Més de 50.000 habitants	
Bàsicament han participat els de sempre	D'acord o totalment d'acord	Count	8	8	6	3	3	1	29
		%	61,5 %	57,1 %	37,5 %	16,7 %	16,7 %	11,1 %	33 %
		Adjusted Residual	2,4	2,1	,4	-1,6	-1,6	-1,5	
	Més aviat en desacord	Count	4	5	8	11	15	2	45
		%	30,8 %	35,7 %	50 %	61,1 %	83,3 %	22,2 %	51,1 %
		Adjusted Residual	-1,6	-1,3	-,1	,9	3,1	-1,8	
	Totalment en desacord	Count	1	1	2	4	0	6	14
		%	7,7 %	7,1 %	12,5 %	22,2 %	,0 %	66,7 %	15,9 %
		Adjusted Residual	-,9	-1,0	-,4	,8	2,1	4,4	
	Total	Count	13	14	16	18	18	9	88
		%	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

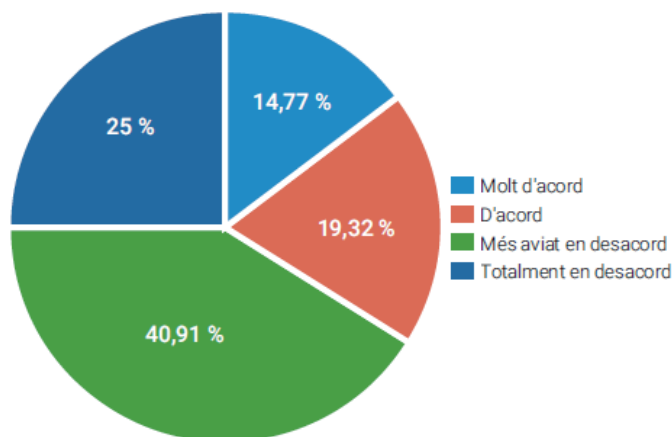
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

Els pressupostos participatius, una oportunitat inclusiva que no aprofitem

Les entrevistes a referents locals també han servit per conèixer el seu punt de vista en relació a la implicació de certs col·lectius. En aquest sentit s'ha recollit informació centrada en tres grups de població específics; els joves, les persones d'origen estranger i les persones amb menys recursos.

Gairebé el 66% dels entrevistats coincideixen en que els joves no han tingut una participació massa rellevant durant el procés. En aquest sentit, considerem que per tal de garantir la consolidació a llarg termini d'aquests processos caldria posar més èmfasi en la participació juvenil. La majoria d'ajuntaments disposa de planificacions, equipaments, canals i espais juvenils de referència a partir dels quals es pot promoure el diàleg amb el jovent. Fora bo definir més i millors estratègies transversals i específiques encaminades a motivar la seva implicació, posant de relleu la utilitat i impacte que poden tenir els pressupostos participatius per als interessos del col·lectiu.

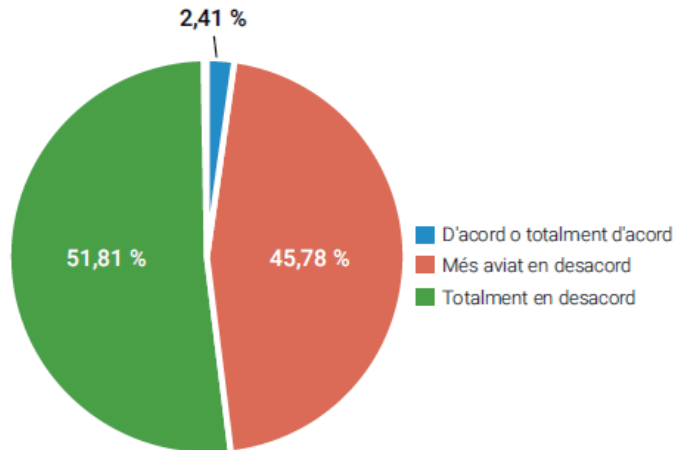
Gràfic 34: S'ha produït una participació important del col·lectiu juvenil?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

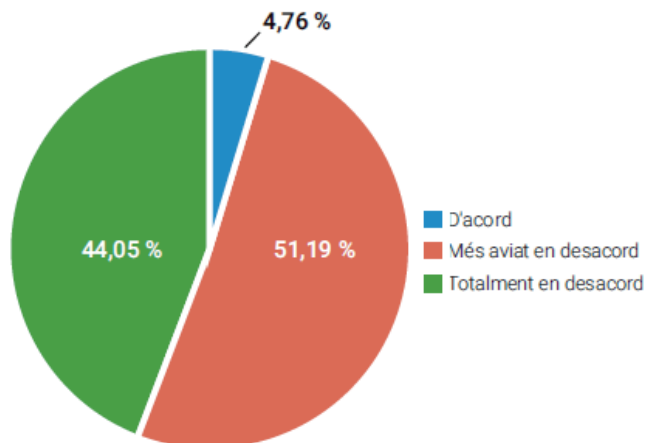
Pel que fa a la ciutadania d'origen estranger s'identifica un consens pràcticament absolut (97,6%) que en cap dels processos de pressupostos participatius analitzats s'ha produït una participació significativa del col·lectiu.

Se'ns dubte una assignatura pendent de la gran majoria d'experiències participatives que es duen a terme, com a mínim al nostre país. Cal fer notar, en relació a la participació de població estrangera, la capacitat cohesionadora que aporta la democràcia deliberativa, ja que contribueix a enfortir les xarxes relacionals, i a promoure una major consciència del bé comú. Calen, al nostre entendre, més esforços en general per fomentar la implicació de la ciutadania estrangera en aquest tipus de processos.

Gràfic 35: S'ha produït una participació important de les persones d'origen estranger?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

I pel que fa a les persones amb menys recursos també es detecta una unanimitat aclaparadora (95,2%) segons la qual la participació de persones amb risc d'exclusió social no ha estat gens significativa. Un altre repte que caldria abordar sense massa demora. En un context eminentment complex, i on tot s'interrelaciona, suposaria un error no adonar-se de la vessant inclusiva que pot generar un procés participatiu d'àmbit local. La millora de processos futurs hauria de passar, d'entre d'altres, per posar en valor les oportunitats d'empoderament i millora de l'autonomia personal de la participació ciutadana, i destinar esforços i recursos en aquest sentit.

Gràfic 36: S'ha produït una participació important dels col·lectius amb menys recursos o en risc d'exclusió social?

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta del X Neobaròmetre

CONCLUSIONS

En els darrers anys hem constatat una tendència a la proliferació de pressupostos participats que no es pot entendre sense tenir en compte els efectes de la crisi social i política dels darrers anys. Les crisis generen processos de reflexió i millora dels models per establerts, i semblaria que, en el cas que ens ocupa, ha provocat que el món local entengui la participació ciutadana com una de les fórmules que poden servir per donar resposta a la desafecció. En aquesta línia s'han començat a estendre instruments participatius que, *a priori*, tenen per objectiu aprofitar la proximitat local per millorar una democràcia desacreditada i qüestionada plantejant fórmules que redueixin la distància entre governants i governats.

Amb tot, l'escalada de la participació ciutadana a les agendes polítiques locals es pot considerar, a hores d'ara, un fet. I en aquest context els pressupostos participatius semblen haver-se erigit en l'instrument estrella, el més vistós, el més atractiu. Tot i això els pressupostos participatius no són, ni de bon tros, l'únic instrument possible. N'hi ha d'altres, i s'estan aplicant, per exemple, a través de processos que permeten estructurar diàlegs col·lectius i arribar a acords comunitaris sobre qüestions urbanístiques, educatives, culturals, econòmiques, socials, etc.

ANNEX 1***Llista de municipis entrevistats.***

BARCELONA (47)	GIRONA (28)	TARRAGONA (12)	LLEIDA (2)
Ametlla del Vallès (l')	Anglès	Alcanar	Lleida
Arenys de Munt	Begur	Aldea (l')	Seu d'Urgell (la)
Argentona	Beuda	Bellvei	
Artés	Bisbal d'Empordà (la)	Calafell	
Avinyó	Bolvir	Espluga de Francolí (l')	
Balenya	Campllong	Sant Carles de la Ràpita	
Barberà del Vallès	Cornellà del Terri	Selva del Camp (la)	
Cabrils	Figueres	Sénia (la)	
Calaf	Girona	Torre de l'Espanyol (la)	
Calella	Hostalric	Tortosa	
Canet de Mar	Llambilles	Valls	
Cànoves i Samalús	Lloret de Mar	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant	
Castellar del Vallès	Mieres		
Esplugues de Llobregat	Navata		
Figaró-Montmany	Palamós		
Manlleu	Pals		
Manresa	Roses		
Martorell	Sant Hilari Sacalm		
Molins de Rei	Santa Cristina d'Aro		
Mollet del Vallès	Tallada d'Empordà		
Montcada i Reixac	Torroella de Montgrí		
Navàs	Viladamat		
Olesa de Montserrat	Viladrau		
Pineda de Mar	Cassà de la Selva		
Polinyà	Escala (l')		
Prat de Llobregat (el)	Llagostera		
Ripollet	Santa Coloma de Farners		
Sabadell	Vilobí d'Onyar		
Sant Andreu de Llavaneres			
Sant Boi de Llobregat			
Sant Feliu de Llobregat			
Sant Joan de Vilatorrada			
Sant Just Desvern			

BARCELONA (47)	GIRONA (28)	TARRAGONA (12)	LLEIDA (2)
Sant Pere de Ribes			
Sant Pere de Vilamajor			
Sant Quirze de Besora			
Sant Quirze del Vallès			
Sant Salvador de Guardiola			
Sant Vicenç de Castellet			
Sant Vicenç de Montalt			
Sant Vicenç dels Horts			
Santpedor			
Tavèrnoles			
Vic			
Viladecans			
Vilanova i la Geltrú			
Garriga (la)			

Fitxa tècnica de l'enquesta

- **Univers:** 107 municipis catalans que durant l'any 2017 han dinamitzat un procés de pressupostos participatius, i que aquest hagi finalitzat abans del 31 de desembre del mateix any.
- **Mostra:** 89 (83,18% de l'univers)
- **Error mostral:** 4,4%
- **Nivell de confiança:** 95,5%
- **Tècnica de recollida de dades:** enquesta telefònica
- **Durada del treball de camp:** del 10/02/2018 al 10/07/2018
- **Durada del qüestionari:** 40 minuts
- **Tipus d'anàlisi:** anàlisi de freqüències i de taules de contingència

ANNEX II

AUTORS

L'estudi del qual se'n deriva el present *Working paper* ha estat promogut i realitzat per la Consultoria Sociopolítica Neòpolis. La direcció i supervisió ha anat a càrrec dels dos Socis-Directors de la consultora, el sociòleg Daniel Tarragó Sanfeliu i el politòleg Gerard Quiñones Macià. El graduat en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat de Girona Aleix Pujol, s'ha encarregat de realitzar el treball de camp. Des d'aquí volem agrair-li la seva dedicació, rigor i professionalitat.

METODOLOGIA

L'elecció dels ajuntaments entrevistats va partir d'un llistat inicial de corporacions locals que havien dut a terme uns pressupostos participatius basat en els següents criteris:

- a) Que durant l'any 2017 hagin dinamitzat un procés de pressupostos participatius, i que aquest hagi finalitzat abans del 31 de desembre del mateix any.
- b) Que es tracti d'un procés promogut des de l'administració local i obert a tota la ciutadania.

Es van poder detectar a Catalunya un total de 107 municipis amb algun tipus de procés per posar a debat els pressupostos finalitzat durant l'exercici 2017, dels quals 18 van optar per no respondre l'entrevista. Així doncs, aquest estudi presenta el testimoni de 89 experiències de pressupostos participatius¹.

La font principal de l'estudi van ser les entrevistes telefòniques en profunditat a cada un dels municipis identificats. Els entrevistats eren les figures tècniques encarregades de coordinar els processos analitzats de cada ajuntament, excepte en aquelles corporacions locals on el responsable de la seva execució era directament un/a regidor/a.

---

¹ Veure Annex 1 per consultar la llista dels municipis entrevistats i la fitxa tècnica.

www.icps.cat